

*Дејана М. Вукчевић**

СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА И ЕВРОПЕИЗАЦИЈА У ОКВИРУ ЕУ: СЛУЧАЈ ПОЛИТИЧКО-БЕЗБЕДНОСНОГ КОМИТЕТА И ВОЈНОГ КОМИТЕТА ЕУ**

Сажетак

У овом раду, аутор полази од становишта да социјализација представља користан аналитички оквир за објашњење деловања држава чланица у оквиру два међувладина комитета (Политичко-безбедносни комитет, Војни комитет ЕУ), који чине окосницу институционалног оквира безбедносне политике ЕУ. Сматрајући да понашање држава чланица у наведеним комитетима може бити објашњено кроз призму логике прикладности, а не са становишта рационалног избора и логике последица, аутор ће у раду настојати да покаже да је интеракција између држава чланица у оквиру ових комитета довела до процеса социјализације, и самим тим условила и европеизацију. У том циљу, рад ће бити подељен у два дела. У првом делу, аутор се бави концептуалним изазовима везаним за појам социјализације. У другом делу рада, аутор анализира деловање држава у оквиру два поменута међувладина комитета безбедносне политике ЕУ. Долази се до закључка да је, упркос међувладиној логи-

* Научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд

** Овај рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ци, која доминира у процесу одлучивања у оквиру безбедносне политике ЕУ, интеракција између држава чланица у оквиру ових комитета довела до процеса социјализације. Аутор закључује, међутим, да се исход социјализације реализује у виду адаптације, када се актери, кроз процес учења улоге, понашају «прикладно» и «пребацују» своје понашање са свесног стратегијског калкулусања на свесно играње улоге. Овај вид социјализације још увек не доводи до интернализације, тј. прихватања «здроаво за готово» норми институције којој актери припадају, што би довело до промене њихових интереса и идентитета.

Кључне речи: социјализација, европеизација, интернализација, адаптација, Европска унија, безбедносна и одбрамбена политика ЕУ.

Увод

Безбедносна и одбрамбена политика ЕУ углавном је анализирана кроз призму теорије међувладиних односа (intergovernmentalism), према којој основни експликативни елеменат у процесу европске интеграције представљају преференције држава чланица ЕУ, које су диктиране рационалним интересима, те у случају консензуса између националних влада, процес европске интеграције напредује, а у случају неслагања, овај процес стагнира или назадује.¹ Савремену варијанту ове теорије представља тзв. либерална теорија међувладиних односа (liberal intergovernmentalism), према којој процес европске интеграције представља процес међудржавног преговарања. Државе су рационални актери који следе своје интересе, тј. преференције, који се артикулишу на националном нивоу, услед притисака домаћих учесника, и тешко чине уступке који нису у складу са тим интересима, због чега систем ЕУ представља израз «најмањег заједничког имениоца», али не и израз нултог збира, како наглашавају представници класичне теорије међувладиних односа.²

1 Stanley Hoffmann, "Towards a Common Foreign and Security Policy?", *Journal of Common Market Studies*, vol. 38, n° 2, 2000, pp. 189-198; Stanley Hoffmann, "Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation State and the Case of Western Europe", *Deedalus*, vol. 95, n° 3, 1966, pp. 862-915.

2 Дејана Вукчевић, "Допринос либералне теорије међувладиних односа у изучавању процеса европске интеграције", *Политичка ревија*, вол. 10, бр. 1,

Насупрот овим теоријама, конструктивистички приступ наглашава утицај норми, правила и процеса интеракције на актерово доношење одлука, који могу довести до трансформације интереса и социјализације актера. За разлику од рационализма, који сматра да су интереси актера егзогени, тј. да су строго одређени структуром међународног система, те да актер може да промени понашање али не и интересе, конструктивизам полази од става да су интереси ендогени, тј. да су производ друштвене интеракције, те да се могу мењати. Конструктивистички приступ не посматра развој безбедносне и одбрамбене политике ЕУ као збир националних интереса. За представнике овог правца, овај процес је друштвено конструисан, он се јавља као резултат комуникације националних дипломатија о њиховим намерама и перцепцијама ове сарадње, те се отуда и указује на значај процеса социјализације у оквиру сарадње држава чланица, која условљава владајуће елите да врше избор одређених политика, идеја, стратегија и конкретних интереса. Социјализација се у овом раду односи на интеракцију између чланова одређене групе, и усвајање одређених начина понашања. Основна одлика социјализације је да актери, који су се понашали рационално у складу са својим калкулацијама о очекиваним последицама (логика последица), мењају, услед интеракције, своје понашање у институционалном окружењу и почињу да се понашају «прикладно» тј. њихово понашање је засновано на обавезама и концепцијама прикладне акције (логика прикладности).

Аутори у овом раду заступају становиште да социјализација представља користан аналитички оквир за разумевање деловања држава чланица у оквиру два међувладина комитета (Политичко-безбедносни комитет, Војни комитет ЕУ), који представљају катализаторе еволуције безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Рад је подељен у два дела. У првом делу, аутори се баве појмом социјализације. Анализа феномена социјализације биће заснована на разликовању социјализације као процеса и као исхода, тј. на динамичној и статичној природи социјализације. Социјализација представља процес у којем појединци постају део социјалних агрегација, али она такође подразумева и идентитет друштвеног система

чији су актери део, и начин на који појединачно понашање, норме и рутине стварају ове системе. У другом делу рада, анализираће се интеракција држава у оквиру два наведена међувладина комитета безбедносне политике ЕУ. Аутори закључују да је, упркос међувладиној логици, која доминира у процесу одлучивања у оквиру безбедносне политике ЕУ, интеракција између држава чланица у оквиру ових комитета довела до процеса социјализације. Исход социјализације реализује се у виду адаптације, када се актери, кроз процес учења улоге, понашају «прикладно» и «пребацују» своје понашање са свесног стратегијског калкулусања на свесно играње улоге. Аутори долазе до закључка да овај вид социјализације још увек није довео до интернализације, тј. до «инстинктивног» усвајања норми институције којој актери припадају, што би условило промену њихових интереса и идентитета.

1. Социјализација као процес и као исход

Социјализација је често коришћен термин у изучавању процеса европске интеграције. Уопштено говорећи, појам социјализације се односи на процес путем којег актери стичу различите идентитете, који воде ка новим интересима, кроз интеракцију у оквиру ширег друштвеног контекста и структуре.³ Процес социјализације се посматра као један од основних механизма европеизације.⁴

3 David H. Bearce, Stacy Bondanella, "Intergovernmental Organizations, Socialization and Member-State Interest Convergence", *International Organization*, vol. 61, n° 4, 2007, p. 706.

4 Постоји више различитих дефиниција појма европеизације. Према Ладреху, овај концепт подразумева «градуелни процес који преусмерава правац и облик политика до нивоа на којем политичка и економска динамика ЕУ постаје део организационе логике националних политика и политичког одлучивања» -Robert Ladrech, "Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France", *Journal of Common Market Studies*, vol. 32, n° 1, 1994, p. 69. У средишту ове дефиниције је улога организационе адаптације, учења и политичке промене. И Радаели слично сагледава појам европеизације, дефинишући је као процес «изградње, ширења и спровођења формалних и неформалних правила, процедура, политичких парадигми, стилова, «начина чињења ствари» и заједничких веровања и норми које се прво дефинишу и консолидују у оквиру политичког процеса унутар ЕУ, а затим уграђују у логику домаћих дискурса, идентитета, политичких структура и јавних политика» - Claudio Radaelli, "Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change", *European Integration online Papers*, vol. 4, n° 8, 2000, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>, p. 4. Дакле, појам европеизације укључује

У академској литератури наилазимо на мноштво дефиниција социјализације. Према Јану Бејерсу (Jan Beyers), социјализација је процес који показује како појединци развијају осећај припадности према групи и у складу са тим прилагођавају своје понашање. Кључну улогу у овом процесу имају организација социјалних интеракција (институционални услови и формална/неформална правила која структурирају друштвени живот), логика тих интеракција (погађање, играње улоге, убеђивање) и начин на који све ово утиче на интернализовање праксе понашања, на норме везане за прикладност и преференције везане за исходе. Другим речима, социјализација је редефинисање норми и пракси, које постепено постају “интернализоване” као такве.⁵ Трондал (Jarle Trondal) истиче да је социјализација “једносмеран процес”, који подразумева да социјализатор едукује, индоктринира, учи, убеђује и шири своје норме, уверења и правила на објекте социјализације,⁶ док Џонстон (Alastair Iain Johnston) сматра да је социјализација “процес путем којег социјална интеракција наводи “новопридошлице” да прихвате очекиване начине мишљења, осећања и деловања”.⁷ Џефри Чекел (Jeffrey Checkel) одређује социјализацију као процес увођења актера у норме и правила дате заједнице.⁸ Овакво сагледавање социјализације укључује постојање организације која “уводи” своје чланове у постојећи скуп заједничких норми и правила. У том смислу, социјализација се сагледава као “top-down” процес. Према Чекелу, усвајањем норми заједнице, социјализација условљава да актер “пребацује” своје пона-

и неформална правила, парадигме, идеологију и културу, и подвлачи значај промене у логици понашања. Међутим, европеизација је двосмеран процес путем којег се реакције држава чланица на интеграциони процес усмеравају ка европским институцијама и политикама и обрнуто. Видети: Дејана Вукчевић, “Европеизација националних спољних политика - идејни оквир”, *Национални интерес*, вол. 7, бр. 2, 2011, стр. 9-28.

- 5 Jan Beyers, “Conceptual and Methodological Challenges in the Study of European Socialization”, *Journal of European Public Policy*, vol. 17, n° 6, 2010, p. 909.
- 6 Jarle Trondal, “Re-Socializing Civil Servants: The Transformative Powers of EU Institutions”, *Acta Politica*, vol. 39, 2004, p. 12.
- 7 Alastair Iain Johnston, “Treating International Institutions as Social Environments”, *International Studies Quarterly*, vol. 45, 2001, p. 494.
- 8 Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, vol. 59, n° 4, 2005, p. 804.

шаће са логике последица (*logic of consequences*) на логику прикладности (*logic of appropriateness*).⁹

На осн ову наведених дефиниција закључујемо да социјализација укључује интеракцију између чланова одређене групе, и усвајање одређених начина понашања. Основна одлика социјализације је да актери, који су се понашали рационално у складу са њиховим калкулацијама о очекиваним последицама (логика последица), међају, услед интеракције, своје понашање и почињу да се понашају “прикладно” тј. њихово понашање је засновано на обавезама и концепцијама прикладне акције.

Разматрање концепта социјализације отежано је чињеницом да она истовремено представља и процес и исход.¹⁰ Као процес, она подразумева усвајање одређених норми, а као исход она обезбеђује стварање колективног ентитета. Двојака природа социјализације отежава разликовање узрока од последица.¹¹ Социјализација представља процес у којем појединци постају део социјалних агрегација, али она такође подразумева и идентитет друштвеног система у који су појединци “уграђени” и начин на који појединачно понашање, норме и рутине стварају ове системе. Другим речима, постоји динамична (процес) и статична природа социјализације (исход).

Социјализација као процес укључује одређене механизме, који повезују иницијалне услове и специфичне резултате.¹² Који су то механизми који наводе актере да усвоје одређене норме, правила, начин понашања дате институције? Према Џефрију Чекелу (Jeffrey Checkel), постоје три основна механизма који условљавају процес социјализације. То су стратегијско калкулисање, играње улоге и (нормативно) убеђивање.¹³ Када је реч о стратегијском калкулисању, овај

9 Видети: Ђорђе Стојановић, Петар Магић, “Концепт стратешке културе: случај ЕУ”, *Политичка ревија*, вол. 25, бр. 3, 2010, стр. 314-315.

10 Jan Beyers, “Conceptual and Methodological Challenges in the Study of European Socialization”, *op. cit.*, p. 911.

11 *Ibid.*

12 Michael Zürn, Jeffrey Checkel, “Getting Socialised to Build Bridges: Constructivism and Rationalism, Europe and the Nation-State”, *International Organization*, vol. 59, n° 4, 2005, p. 1049.

13 Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, *op. cit.*, p. 805.

механизам, уколико делује изоловано, не може довести до процеса социјализације, тј. пребацивања понашања актера са логике последица на логику прикладности. Актери делују рационално, калкулишу у свом понашању у циљу максимизовања интереса, прилагођавајући своје понашање нормама и правилима које фаворизује одређена институција. Међутим, ово прилагођавање понашања може прерасти у усклађивање и довести до интернализовања и промене преференција. Што се тиче процеса играња улоге, актер пребацује своје понашање на логику подесности, која укључује понашање које није калкулисано. Одређени степен аутоматизма одликује појединачно понашање актера, будући да они усвајају улоге јер је то прикладно у одговарајућем окружењу. Интернализовање је вероватније уколико су агенти дуже и интензивније изложени окружењу. Коначно, код нормативног убеђивања, агенти активно интернализују разумевање логике прикладности.¹⁴

Социјализација представља дуготрајан и градуелан процес. Међутим, прецизно одређење трајања социјализације тешко је одредити. Поједини аутори наводе да је неопходно да тај период траје од три до пет година¹⁵, али не постоје емпиријске потврде ове тврдње.¹⁶ Осим трајања, и природа и интензитет процеса интеракције узимају се у обзир приликом изучавања процеса социјализације. Долази се до закључка да је социјализација вероватнија уколико је контакт између актера интензиван и непрекидан, и уколико постоји високи степен изолованости у односу на домаћу средину.

Други вид социјализације, тј. социјализација као исход, подразумева постојање тзв. "интернализације", која се дешава када процес социјализације условљава промене у нормама и вредностима на тај начин да нове норме постају део "самоспознаје" актера. Актери се удаљавају од старих норми и вредности и усвајају (интернализују) нове норме, и понашање актера у складу са тим нормама се узима "здро

14 *Ibid.*, pp. 809-813.

15 Michael Zürn, Jeffrey Checkel, "Getting Socialised to Build Bridges: Constructivism and Rationalism, Europe and the Nation-State", *op. cit.*,

16 Jan Beyers, "Conceptual and Methodological Challenges in the Study of European Socialization", *op. cit.*, p. 915.

за готово”.¹⁷ Интернализоване нормe мењају интересе актера, а самим тим и идентитете.¹⁸ Међутим, социјализација се не може поистоветити са интернализовањем норми, будући да сваки процес социјализације не доводи нужно до усвајања норми. Некада се актери, кроз процес учења улоге, понашају “прикладно” (логика прикладности) и тада они “пребацују” своје понашање са свесног стратегијског калкулисања свесно играње улоге. Овај вид социјализације одликује се адаптацијом као исходом, и не доводи до усвајања тј. интернализовања норми.¹⁹ Међутим, постоји могућност да логика прикладности иде корак даље од играња улоге, и подразумева да актери прихватају нормe заједнице као “праву ствар коју треба урадити”. Овај тип социјализације подразумева да актери усвајају интересе, па и идентитет заједнице чији су део.²⁰ Дакле, овде је реч о прихватању, “здроаво за готово”, колективних норми групе. Основна разлика између првог и другог типа социјализације је што у типу 1 долази до усвајања нових улога услед учења, док у типу 2 долази до промене у вредностима и интересима, па самим тим и идентитетима. Дакле, социјализација типа 2 условљава интернализовање. Закључујемо, дакле, да социјализација као исход подразумева адаптацију и интернализацију.

2. Социјализација у оквиру Политичко-безбедносног и Војног комитета

Још је 70-тих година прошлог века представник неофункционалистичке теорије Ернст Хас (Ernst Haas) говорио о феномену тзв. “преноса лојалности” (“loyalty transfer”),

- 17 Jan Beyers, “Conceptual and Methodological Challenges in the Study of European Socialization”, *op. cit.*, p. 913.
- 18 Ole Jacob Sending, “Constitution, Choice and Change: Problems with the ‘Logic of Appropriateness’ and its Use in Constructivist Theory”, *European Journal of International Relations*, vol. 8, n° 4, 2002, p. 456.
- 19 Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *op. cit.*, p. 804; Ana Juncos, Karolina Pomorska, “Playing the Brussels game: Strategic socialization in the CFSP Council Working Games”, *European Integration online Papers (EIoP)*, vol 10, n° 11, 2006, <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2006-011.pdf>.
- 20 Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *op. cit.*, p. 804.

као виду процеса социјализације актера. Хас је истицао да услед функционално-економске логике интеграције, националне елите не могу да реализују интересе на националном нивоу, што постепено доводи до процеса социјализације, у којем елите преносе своја очекивања, политичке активности и лојалност на нови, наднационални центар.²¹ Према Хасу, међутим, колективна идентификација са европским институцијама не представља полазну тачку интеграције. У том смислу, Хас наводи да “добри Европљани” нису главни креатори нарастајуће регионалне заједнице”, већ да је “процес формирања заједништва условљен национално конституисаним групама са специфичним интересима и циљевима, које су вољне и способне да прилагоде своје тежње усмеравањем ка супранационалним средствима када се тај преокрет чини профитабилним”.²² Другим речима, идентификација са процесом европске интеграције није неопходан услов за његову реализацију. Радије, инструментални интереси воде ка иницијалној интеграцији (трансфер власти на нови центар), што затим условљава идентификацију са новим центром.²³ Дакле, још је неофункционалистичка теорија указивала на способност институција ЕЗ/ЕУ да социјализују своје актере.

Безбедносна и одбрамбена политика ЕУ, као део заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ, установљена је на међувладиној логици. Тако су почетни кораци у развоју ове политике обележени рационалним понашањем држава које су тражиле облике сарадње које би заобишле комунитарне институције. Одсуство квалификоване већине као начина доношења одлука, као и релативно мали број институција задужених за реализацију спољне и безбедносне политике, условили су неопходност редовне интеракције између држава чланица у овој области. Државе су постепено “научиле” да дефинишу своје позиције у области спољне и безбедносне политике путем вредности и циљева који су колективно од-

21 Дејана Вукчевић, “Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције: неофункционалистичко виђење”, *Српска политичка мисао*, вол. 32, бр. 2, 2011, стр. 97.

22 Ernst B. Haas, *The Uniting of Europe : Political, Social and Economic Forces 1950-57*, Stanford University Press, Stanford, 1958, p. xiv.

23 Дејана Вукчевић, “Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције: неофункционалистичко виђење”, *op. cit.*, стр. 102.

ређени.²⁴ Будући да безбедносна политика ЕУ остаје на нивоу међувладине сарадње и да, барем у почетној фази развоја, није била институционално разграната, процес социјализације је од великог значаја за развој ове политике. Социјализација актера је условила постепени прелазак од инструменталне рационалности актера ка друштвено конструисаној рационалности заснованој на колективним ставовима.²⁵ Пракса окупљања и размене информација у овој области постепено је довела до ширења норми и правила које превазилазе националне оквири. Развој безбедносне и одбрамбене политике ЕУ и не би био могућ уколико се државе чланице нису адаптирале на процес дипломатског усаглашавања у оквиру ове политике.²⁶ Учење и убеђивање су механизми који дефинишу процес социјализације у оквиру безбедносне и одбрамбене политике ЕУ и доводе до промене понашања држава чланица. Кроз процес социјализације, државе присвајају нове идеје, које су затим институционализоване у политичке структуре на нивоу ЕУ и утичу на националне политике држава чланица.

Начини сарадње у оквиру безбедносне политике ЕУ доводе до појаве тзв. “рефлекса координације”, који превазилази калкулисану размену информација и доводи до промене интереса и преференција држава чланица. Постепено, навика размишљања у правцу консензуса превазилази формализоване дипломатске консултације и постаје инстинктивна.²⁷ Другим речима, сарадња држава постаје “ствар која се природно врши”.²⁸ Без експлицитног прибегавања комунитарним методама, безбедносна политика ЕУ постепено постаје денационализована умањујући на тај начин улогу држа-

24 Michael Smith, “Institutionalization, Policy Adaptation and European Foreign Policy Cooperation”, *European Journal of International Relations*, vol.10, n°1, 2004, p. 99.

25 Ulrich Krotz, Richard Maher, “International Relations Theory and the Rise of European Foreign and Security Policy”, *World Politics*, vol. 63, n° 3, 2011, p. 562.

26 Franck Petiteville, *La politique internationale de l’Union européenne*. Presses de Sciences Po, Paris, 2006, p. 25.

27 Ben Tonra, “Constructing the CFSP: The utility of a cognitive approach”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 41, n°4, 2001, p. 740.

28 Kenneth Glarbo, “Reconstructing a Common European Foreign Policy”, In Christiansen, T., Jørgensen, K. E., Wiener, A. (eds.) *The Social construction of Europe*, London, SAGE, 2001, p. 150.

ва чланица. Иако овлашћења у овој области остају формално у крајњој инстанци у рукама држава чланица, формулисање и спровођење ове политике реализују се у оквиру институција ЕУ. У овом процесу еволуције интеграционог процеса државе чланице постају мање проактивне, а више реактивне на промене у окружењу којем припадају.²⁹ Интеракција између држава чланица у интеграционом процесу не може се сагледати као резултат међудржавног стратегијског погађања, чији је резултат “најмањи заједнички именилац”, како тврди либерална теорија међувладиних односа, већ као процес наднационалног решавања проблема, који, услед процеса социјализације актера, условљава формирање консензуса између влада држава чланица и води ка заједничким циљевима. Тако се безбедносна политика постепено трансформише у “интерес по себи”.³⁰ Дакле, кроз процес социјализације, државе усвајају нова правила, која су затим институционализована у политичке структуре на нивоу ЕУ. Ово становиште се може потврдити анализом рада Политичко-безбедносног комитета, као кључног политичког органа безбедносне и одбрамбене политике ЕУ, као и Војног комитета ЕУ. Ова два комитета представљају окосницу институционалног оквира безбедносне политике ЕУ и катализаторе за развој ове политике.

Политичко-безбедносни комитет заузима значајно место у процесу одлучивања у оквиру безбедносне политике ЕУ. Структура и циљеви овог органа утврђени су посебном одлуком коју је Савет министара донео у јануару 2001. године.³¹ Састављен од амбасадора држава чланица ЕУ, који се састају најмање два пута недељно, овај орган поседује широку лепезу овлашћења, као што су давање смерница другим комитетима из области заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ, слање директива Војном комитету и Комитету за цивилне аспекте управљања кризама, вођење политичког дијалога, координација, надгледање и контрола рада радних

29 Alec Stone Sweet, Wayne Sandholtz, “European Integration and Supranational Governance”, *Journal of European Public Policy*, vol. 4, n° 3, 1997, pp. 300-301.

30 Jacob Øhrgaard, “International Relations or European Integration: is the CFSP *sui generis*?” In Tonra, B., Christiansen, T. (eds.) *Rethinking European Union Foreign Policy*. Manchester University Press, Manchester, 2004, p. 34.

31 Council Decision of 22 January 2001 setting up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP), *Official Journal of the European Communities*, n° L 27, 30. 01. 2001, p. 1.

група у области заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ (ЗСБП), и спровођење политичког усмеравања развоја војних капацитета. Политичко-безбедносни комитет замишљен је као “привилеговани преговарач” Високог представника ЕУ за ЗСБП, нарочито у време кризе, када овај орган прати ситуацију и разматра све могуће опције одговора ЕУ на дату кризу. Предвиђено је да Комитет може да предложи Савету министара политичке циљеве које би Унија требала да прати. У случају реализације војне операције од стране ЕУ, Комитет је задужен за политичку контролу и стратегијско управљање операцијом.

Политичко-безбедносни комитет представља спону између заједничке спољне и безбедносне политике и безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. У том смислу, ова институција треба да допринесе јачању усклађености између спољне политике и одбране.³² Политичко-безбедносни комитет представља институцију у којој неформална правила и норме играју значајну улогу и у којој интеракција између њених чланица превазилази оквире националне спољне и одбрамбене политике.³³ Чланови овог комитета имају тенденцију да радије дођу до консензуса него да преговарају око унапред дефинисаних националних позиција, они усвајају приступ решавања проблема, који укључује разматрање других националних позиција, прикупљање информација и проналажење задовољавајућег решења.³⁴ У том смислу, интеракција између чланова овог комитета утиче на дефинисање националних преференција. Отуда се дефинисање националног интереса у области безбедносне и одбрамбене политике не може сагледати изоловано од институционалног окружења и интеракције која се одвија унутар њега. Национални интереси не могу бити посматрани као унапред дефинисани на националном нивоу, односно као део међудржавног преговарања на европском нивоу, како то истиче либерална теорија

32 Дејана Вукчевић, *Европска унија као стратешки актер. Теорија и пракса безбедносне и одбрамбене политике ЕУ*, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 110.

33 Ana E. Juncos, Christopher Reynolds, “The Political and Security Committee: Governing in the Shadow”, *European Foreign Affairs Review*, vol. 12, n°2, 2007, p. 147.

34 *Ibid.*, p. 129.

међувладиних односа. Многи чланови Комитета немају јасну националну позицију око неке мисије ЕУ (на пример, у случају покретања операција у Конгу или Индонезији), и у том случају они развијају обавезу да помогну државама које имају јаке националне позиције, у циљу помирења разлика међу њима.³⁵ Дакле, у овом комитету постоји непрестана интеракција актера са циљем тражења консензуса. Кључни елемент је међусобно поверење.³⁶ Понашање држава у оквиру Комитета превазилази свесно стратегијско калкулисање и води ка понашању које се може назвати “играње улоге”, а која је, како је раније наведено, одлика социјализације типа 1, према Чекеловој подели социјализације као исхода. Отуда су и одлуке у оквиру овог комитета у значајној мери одређене “дужношћу” у циљу постизања договора између чланова. Тако је Политичко-безбедносни комитет развио одређени “*esprit de corps*”, тј. процес заснован на заједничкој посвећености развоју безбедносне политике ЕУ, високом степену међусобног поверења и разумевању позиција чланица овог комитета.³⁷

Слична ситуација је и са Војним комитетом ЕУ, који представља највиши војни орган у оквиру Савета, и главни форум за консултације и војну сарадњу између држава чланица ЕУ у области превенције сукоба и управљања кризама.³⁸ Овај орган има задатак да надгледа све војне активности у оквиру ЕУ, а чине га шефови штабова држава чланица или њихових опуномоћених представника. Његова основна улога је да даје војна мишљења и да формулише препоруке које доставља Политичко-безбедносном комитету. Мишљења и препоруке Војног комитета се нарочито односе на војне аспекте концепта управљања кризама, на процену ризика ко-

35 Jolyon Howorth, “Decision-making in security and defence policy: Towards supranational inter-governmentalism?”, *Cooperation and Conflict*, vol. 47, n°4, 2012, p. 446.

36 *Ibid.*

37 Christophe Meyer, “Convergence Towards a European Strategic Culture? A Constructivist Framework for Explaining Changing Norms”, *European Journal of International Relations*, vol. 11, n° 4, 2005, p. 538.

38 Council Decision of 22 January 2001 setting up the Military Committee of the European Union (2001/79/CFSP) portant création du Comité militaire de l’Union européenne, *Official Journal of the European Communities*, n° L 27, 30. 01.2001, p. 4.

је могу да изазову одређене кризе, на војне аспекте политичке контроле операција и ситуација управљања кризама, на процену војних капацитета, војних односа ЕУ са европским чланицама НАТО-а које нису чланице ЕУ, као и на финансијску процену операција и вежби. Такође, Војни комитет ЕУ може и да доставља војне директиве Војном штабу ЕУ. У кризној ситуацији, Војни комитет шаље главну директиву Војним штабу ЕУ, који на основу тога треба да представи стратешке војне опције, и да их достави Војном комитету, који их даље прослеђује Политичко-безбедносном комитету, уз његову процену и мишљење о концепту и плану операције. На основу војне опције коју Савет министара одабере, Војни комитет одобрава израду директиве за планирање за команданта операције, и доставља Политичко-безбедносном комитету мишљење о завршетку операције. У току операције, овај орган је задужен за надгледање и праћење извршења војне операције. Председник Војног комитета, који је изабран од Савета министара на период од три године након препоруке Војног комитета, присуствује раду Политичко-безбедносног комитета, у којем има право да учествује у расправама, као и у раду Савета министара ЕУ, када се ради о питањима везаним за одбрану. Он такође делује као војни саветник Високом представнику ЕУ када се ради о војним питањима.

Формални састанци Војног комитета одржавају се средом, док се неформални састанци одржавају три до четири пута недељно.³⁹ Функционисање Војног комитета заснива се на непрестаним консултацијама и сарадњи. Формирана је радна група у оквиру овог комитета, која је задужена за припрему задатака Војног комитета и у оквиру којег се непрестано одвијају консултације. Чланови Војног комитета прилагођавају се неформалној пракси и моделима понашања у оквиру Комитета.⁴⁰ Дакле, они су «присилени» на «учење» понашања како би се дошло до одговарајућег решења. Као и у случају Политичко-безбедносног комитета, у оквиру Војног комитета развија се «*esprit de corps*» ЕУ, који подразуме-

39 Mai'a Davis Cross, *Security Integration in the European Union*, University of Michigan Press, Michigan, 2011, p. 158.

40 Niagalé Bagayoko-Penone, "L'europeanisation des militaires français. Socialisation institutionnelle et culture stratégique", *Revue française de science politique*, vol. 56, n° 1, 2006, p. 59.

ва тежњу ка постизању компромиса и реализацију «европеизованих» опција. Другим речима, интеракција између чланова Комитета мења њихово понашање у правцу фаворизовања акција у оквиру ЕУ.⁴¹ Војни комитет ЕУ представља пример институције у којој размена искустава, професионалних норми и заједничких вредности, као и чести неформални састанци, омогућавају механизам убеђивања који води ка компромису и једном вишем нивоу поверења између самих чланова овог органа.⁴² О томе сведочи и улога ове институције у реализацији војних операција ЕУ *Atalanta* и *EUFOR Tchad/RCA*. Наиме, могућност да Војни комитет ЕУ делује као катализатор информација и експертизе и као оквир за дијалог у фази процеса планирања био је од пресудног значаја за покретање ове две операције ЕУ. У циљу постизања компромиса, чланови Војног комитета који су били скептични у погледу успеха ових операција, одлучили су да не блокирају иницијативе.⁴³

Закључак

Процес социјализације представља користан аналитички оквир који омогућава разматрање утицаја институција на актере. Кроз процес интеракције и праксе, стварају се структуре које утичу на понашање актера и постепено мењају њихове интересе. Иако не одбацује рационално понашање актера, социјализација представља процес у коме се основ делања заснова на логици прикладности, тј. на осећају права и дужности које проистичу из идентитета и припадности одређеној институцији односно праксама и очекивањима од датих институција. Отуда актери спроводе, у оквиру институција, моделе прикладног понашања и процедура за постизање циљева. Исход социјализације може бити двојак. С једне стране, социјализација може довести до адаптације, када се актери, кроз процес учења улоге, понашају «прикладно» и притом «пребацују» своје понашање са свесног стратегијског калкулуса на свесно играње улоге. Адаптација као

41 *Ibid.*, p. 65.

42 Mai'a Davis Cross, "Cooperation by Committee: the EU Military Committee and the Committee for Civilian Crisis Management", *Occasional Paper*, n°82, 2010, p. 15.

43 *Ibid.*, pp. 21-22.

исход не доводи до интернализовања норми. С друге стране, социјализација може довести до тзв. «интернализације», тј. до прихватања, «здрово за готово», колективних норми групе, што подразумева да актери усвајају интересе и идентитет заједнице чији су део. Наш циљ у овом раду био је да покажемо да безбедносна политика ЕУ, насупрот (нео)реалистичком становишту, и упркос међувладиној логици у процесу одлучивања, трпи процес социјализације, те отуда не може бити посматрана као збир националних политика држава чланица. Анализом рада Политичко-безбедносног комитета и Војног комитета ЕУ, који чине окосницу институционалног оквира ове политике, закључили смо да се у оквиру ових комитета развија тзв. «*esprit de corps*», заснован на заједничкој посвећености развоју безбедносне политике ЕУ, високом степену међусобног поверења и разумевању позиција чланица овог комитета. Иако ова социјализација доводи до адаптације као исхода, која подразумева прелазак од свесног стратегијског калкулисања на свесно играње улоге, и тиме условила социјализацију типа 1, по Чекеловој типологији, социјализација је дуготрајан и градуелан процес, који ће временом условити и интернализацију као исход у овој политици.

Литература

- Bagayoko-Penone, Niagalé, «L'eupéanisation des militaires français. Socialisation institutionnelle et culture stratégique», *Revue française de science politique*, vol. 56, n° 1, 2006.
- Bearce, David H., Bondanella, Stacy, «Intergovernmental Organizations, Socialization and Member-State Interest Convergence», *International Organization*, vol. 61, n° 4, 2007.
- Beyers, Jan, «Conceptual and Methodological Challenges in the Study of European Socialization», *Journal of European Public Policy*, vol. 17, n° 6, 2010.
- Checkel, Jeffrey, «International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework», *International Organization*, vol. 59, n° 4, 2005.
- Cross, Mai'a Davis, *Security Integration in the European Union*, University of Michigan Press, Michigan, 2011.
- Cross, Mai'a Davis, «Cooperation by Committee: the EU Military Committee and the Committee for Civilian Crisis Management», *Occasional Paper*, n° 82, 2010.

- Petiteville, Franck, *La politique internationale de l'Union européenne*. Presses de Sciences Po, Paris, 2006.
- Glarbo, Kenneth, "Reconstructing a Common European Foreign Policy", In Christiansen, T., Jørgensen, K.E., Wiener, A. (eds.) *The Social construction of Europe*, London, SAGE, 2001.
- Haas, Ernst B., *The Uniting of Europe : Political, Social and Economic Forces 1950-57*, Stanford University Press, Stanford, 1958.
- Hoffmann, Stanley, "Towards a Common Foreign and Security Policy?", *Journal of Common Market Studies*, vol. 38, n° 2, 2000.
- Hoffmann, Stanley, "Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation State and the Case of Western Europe", *Daedalus*, vol. 95, n° 3, 1966.
- Howorth, Jolyon, "Decision-making in security and defence policy: Towards supranational inter-governmentalism?", *Cooperation and Conflict*, vol. 47, n°4, 2012.
- Johnston, Alastair Iain, "Treating International Institutions as Social Environments", *International Studies Quarterly*, vol. 45, 2001.
- Juncos, Ana E., Reynolds, Christopher, "The Political and Security Committee: Governing in the Shadow", *European Foreign Affairs Review*, vol. 12, n°2, 2007.
- Juncos, Ana, Pomorska, Karolina, "Playing the Brussels game: Strategic socialization in the CFSP Council Working Games", *European Integration online Papers (EIoP)*, vol 10, n° 11, 2006, <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2006-011.pdf>.
- Krotz, Ulrich, Maher, Richard, "International Relations Theory and the Rise of European Foreign and Security Policy", *World Politics*, vol. 63, n° 3, 2011.
- Ladrech, Robert, "Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France", *Journal of Common Market Studies*, vol. 32, n° 1, 1994.
- Meyer, Christophe, "Convergence Towards a European Strategic Culture? A Constructivist Framework for Explaining Changing Norms", *European Journal of International Relations*, vol. 11, n° 4, 2005.
- Øhrgaard, Jacob, "International Relations or European Integration: is the CFSP sui generis?" In Tonra, B., Christiansen, T. (eds.) *Rethinking European Union Foreign Policy*. Manchester University Press, Manchester, 2004.
- Radaelli, Claudio, "Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change", *European Integration online Papers*, vol. 4, n° 8, 2000, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>.

- Sending, Ole Jacob, "Constitution, Choice and Change: Problems with the 'Logic of Appropriateness' and its Use in Constructivist Theory", *European Journal of International Relations*, vol. 8, n° 4, 2002.
- Smith, Michael, "Institutionalization, Policy Adaptation and European Foreign Policy Cooperation", *European Journal of International Relations*, vol. 10, n°1, 2004.
- Stone Sweet, Alec, Sandholtz, Wayne, "European Integration and Supranational Governance", *Journal of European Public Policy*, vol. 4, n° 3, 1997.
- Tonra, Ben, "Constructing the CFSP: The utility of a cognitive approach", *Journal of Common Market Studies*, vol. 41, n°4, 2001.
- Trondal, Jarle, "Re-Socializing Civil Servants: The Transformative Powers of EU Institutions", *Acta Politica*, vol. 39, 2004.
- Zürn, Michael, Checkel, Jeffrey, "Getting Socialised to Build Bridges: Constructivism and Rationalism, Europe and the Nation-State", *International Organization*, vol. 59, n° 4, 2005.
- Вукчевић, Дејана, "Допринос либералне теорије међувладиних односа у изучавању процеса европске интеграције", *Политичка ревија*, вол. 10, бр. 1, 2011.
- Вукчевић, Дејана, "Европеизација националних спољних политика - идејни оквир", *Национални интерес*, вол. 7, бр. 2, 2011.
- Вукчевић, Дејана, "Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције: неофункционалистичко виђење", *Српска политичка мисао*, вол. 32, бр. 2, 2011.
- Вукчевић, Дејана, *Европска унија као стратешки актер. Теорија и пракса безбедносне и одбрамбене политике ЕУ*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Стојановић, Ђорђе, Матић, Петар, "Концепт стратешке културе: случај ЕУ", *Политичка ревија*, вол. 25, бр. 3, 2010.

Dejana Vukcevic

*SOCIALIZATION AND EUROPEANIZATION
IN THE EU: THE CASES OF THE EU
POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE
(PSC) AND THE EU MILITARY
COMMITTEE (EUMC)*

Resume

Socialization is one of the main mechanisms of the Europeanization. There are different definitions of socialization, but this term can be defined as a process by which actors acquired different identities leading to new interests through regular and sustained interaction within broader social contexts and structures. Socialization concerns how individuals develop a sense of belonging with a group and adapt their behaviour accordingly. Key in this process are the organisation of social interactions, the logic of this interactions and the internalization of practices and norms. Through the process of interaction and practice structures are formed that influence behavior and create identities. Socialization is a process that implies that an actor switches from a logic of consequences to a logic of appropriateness. The outcome of the socialization can be two fold. On the one hand, socialization can lead to adaptation, when the actors act appropriately by learning the role. Adaptation as a result does not lead to internalization of norms. On the other hand, socialization can lead to the so-called. "internalization", ie. to acceptance of collective norms as „the right thing to do“. In this case, actors adopt the interests and even identity of a community of which they are a part. In this article, socialization is used as a useful analytical tool for explaining the activity of the EU Member States within two intergovernmental committees (EU Political and Security Committee, EU Military Committee), which constitute the basis of the institutional framework of the EU Security and Defence Policy (CSDP). The interaction between EU Member States within this Committees has led to the development of the "esprit de corps" based on high degree

of mutual trust and understanding as well as on a shared commitment to the EU security and defence policy. This socialization leads to adaptation as an outcome. However, the socialization is a gradual process that needs a long-time exposure or duration.

Keywords: socialization, Europeanization, internalization, adaptation, European Union, EU Security and Defence policy.

Овај рад је примљен 25. августа 2014. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 27. новембра 2014. године.